

Jerzy Grzywacz

"Stanowisko proboszcza w świetle prawa kanonicznego", Stefan Biskupski, Płock 1966 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 10/1-2, 390-393

1967

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**KS. STEFAN BISKUPSKI, STANOWISKO PROBOSZCZA
W ŚWIETLE PRAWA KANONICZNEGO, PŁOCK 1966, s. 271.**

Znany i ceniony kanonista dedykuje swe dzieło wszystkim duszpasterzom a szczególnie proboszczom jako dar milenijny. Praca podzielona jest na 8 rozdziałów. Rozdział I podaje pojęcie stanowiska proboszczowskiego w ujęciu słownym i rzeczowym. Treść rozdziału II stanowi rys historyczny omawianego zagadnienia. Charakter prawny instytucji proboszcza omówiony jest w rozdziale III. Rozdział IV omawia szczegółowo elementy kanonicznego nadania parafii a więc wybór osoby, nadanie tytułu kanonicznego i wprowadzenie w posiadanie. Rozdział V zatytułowany „rezerwy proboszczowskie” poświęcony jest tym czynnościom duszpasterskim, które kan. 462 zastrzeżę wyłącznie proboszczowi. W rozdziale VI omawiane są ogólne prawa i obowiązki proboszcza. Do pierwszych Autor zalicza prawo do czci i prawo do stosownego utrzymania; do drugich obowiązków pracy duszpasterskiej, brewiarz, rezydencję oraz mszę św. za parafian. Pozostałym obowiązkom poświęca Autor największy w pracy rozdział VII (s. 138—233). Do tych obowiązków zalicza Autor przede wszystkim poznanie parafian przez kolędę oraz przez opiekę nad biednymi i chorymi, odprawianie wszelkich nabożeństw, sprawowanie sakramentów i sakramentaliów, nauczanie prawd wiary i moralności chrześcijańskiej, zarząd majątkiem kościelnym i prowadzenie ksiąg parafialnych. Rozdział VIII zawierający normy prawne postępowania administracyjnego dotyczące usuwania i przenoszenia proboszczów ze względu na wagę zagadnienia miał początkowo stanowić drugą część rozprawy. Przeważały jednak inne względy, które nakazały Autorowi skrócić tę część do ram jednego rozdziału. Bowiem z jednej strony to zagadnienie zostało już wyczerpująco opracowane przez ks. prof. Jana Krzemienieckiego „Procedura administracyjna w Kodeksie Prawa Kanonicznego”, z drugiej zaś strony dlatego, iż Autor jest zdania, że właśnie te przepisy prawne zostaną z pewnością zmienione w nowym kodeksie.

Praca oparta jest na szerokim materiale źródłowym obejmującym zarówno prawo przedkodeksowe jak i najnowsze przepisy prawne. Poza prawem kodeksowym uwzględnione są dokumenty II Soboru Watykańskiego oraz źródła polskiego prawa partykularnego: synod plenarny częstochowski, zarządzenia Episkopatu Polski, nowy rytuał z 1963 r., synody niektórych diecezji i zarządzenia kurii biskupich. Na szczególną uwagę zasługuje uwzględnienie w znacznym zakresie przepisów prawa państwowego (np. s. 107, cały dodatek s. 260—266) bo wielu kanonistów polskich ogranicza swe zainteresowania prawie wyłącznie do prawa kanonicznego. Natomiast kanoniści innych krajów w dużym stopniu, dla względów praktycznych, omawiają poszczególne zagadnienia zarówno ze stanowiska prawa kanonicznego jak i prawa świeckiego, wychodząc ze słusznego założenia, że katolik żyjący pod rządami dwu różnych systemów prawnych, kanonicznego i świeckiego,

musi znać całokształt swoich praw i obowiązków w stosunku do obu społeczności. Literatura przedmiotu zawierająca obok dawnych opracowań klasycznych także książki i artykuły z ostatnich lat umożliwiają czytelnikowi pogłębienie interesujących go zagadnień. Na początku każdego zagadnienia Autor daje własne tłumaczenie kanonów. Jednolita i prawidłowa cytacja daje świadectwo o wielkiej precyzji naukowej Autora. Dodać jednak trzeba, że Autor nie zawsze zachowuje to samo brzmienie tytułu w spisie rzeczy i w samym tekście np. „Charakter prawny stanowiska proboszczowskiego” i „Charakter prawny instytucji proboszcza” (s. 40); „§ 1. Proboszcz piastunem urzędu proboszczowskiego” i „§ 1. Proboszcz piastunem kościelnego urzędu parafialnego”; podobnie § 2, § 4, § 5 tego rozdziału i inne.

Niektórzy mylnie sądzą, że prawo kanoniczne jest spisem suchych formułek za wszelką cenę wtłaczających życie w swoje zbyt ciasne ramy. Inni słusznie uważają, że prawo musi wytyczać granicę między postępowaniem złym i dobrym, ale wytyczenie minimalnych wymagań w dziedzinie dobra, czy to przez prawo czy przez teologię moralną, nie jest bynajmniej równoznaczne z zalecaniem minimalizmu. Autor reprezentuje ten drugi kierunek a ujmując życie całościowo łączy prawo z ascezą kapłańską i wskazuje na sprawiedliwość, której wyrazem są przepisy kanoniczne, jako na mocną podbudowę osobowości duszpasterskiej. Te fragmenty książki mogą służyć jako materiał do wielu przemyśleń (s. 72—74, 188—189 i wiele innych fragmentów szczególne z rozdziału VI). Są one dojrzałym owocem doświadczenia życiowego Autora, który miał możliwość obserwacji tych zagadnień zarówno ze stanowiska kapłana — duszpasterza jak i rzadcy diecezji. Autor nie ogranicza się w swej pracy do przedstawienia obowiązującego prawa, lecz wysuwa także postulaty odnośnie przyszłej kodyfikacji. Autor uważa, że przyszły kodeks powinien całkowicie usunąć fikcję, jaką jest osoba moralna w charakterze proboszcza (s. 14 i 22), postuluje o większą stałość dla proboszcza a podział na *parochos inamovibiles et amovibiles*, dając własne tłumaczenie tych terminów — proboszczowie o większej lub mniejszej stałości, uważa Autor za sztuczny (s. 54) nazywając go „niefortunnym rozróżnieniem” (s. 237). Jest też Autor zdecydowanym przeciwnikiem mianowania administratorów parafii zamiast proboszczów (s. 53).

Te zalety z pewnością sprawią, że książka stanie się jednym z podstawowych podręczników, którym będą się posługiwać duszpasterze. Dlatego właśnie pewne zagadnienia zasługują na jaśniejsze przedstawienie dostosowane do przeciętnego poziomu intelektualnego duszpasterzy i ten punkt widzenia mają na względzie poniższe wywody. W części historycznej (s. 33) warto zanotować, że ważnym przyczynikiem do poznania stanu badań początków urzędu proboszcza w Polsce jest artykuł Eugeniusza Wiśniowskiego „Początki organizacji parafialnej na ziemiach polskich, na marginesie artykułu Ks. B. Kumora, w „Rocznikach Teologiczno-Kanonicznych, 5/1958/z. 4, s. 103—115” opublikowany również w Rocznikach Teologiczno-Kanonicznych 7/1960/z. 4, s. 137—145. Stwierdzenie, że „na chrzest osób dorosłych powinno być zezwolenie ordynariusza (kan. 744)” (s. 90 i 167) może wprowadzić w błąd; cytowany bowiem kanon nakazuje tylko zawiadomić ordynariusza miejsca o mającym się odbyć chrzcie dorosłego „ad loci Ordinarium deferatur”. Po takim zawiadomieniu dokonany w stosownym czasie proboszcz nie musi czekać na zezwolenie kurii, lecz może wykonywać swoje prawo. Brak jest też w tym miejscu treści kan. 747 § 2 n. 2, który wyjaśnia kogo należy uważać za dorosłego odnośnie

chrztu: „*Adulti autem censentur, qui rationis usu fruuntur; idque satis est ut suo quisque animi motu baptismum petat et ad illum admittatur*”. Dla uniknięcia nieporozumień między proboszczem a innymi kapłanami warto chyba byłoby dodać (s. 94), że kan. 864 § 3 dozwala i zaleca wielokrotne przyjmowanie wiatyku w tym samym niebezpieczeństwie śmierci. Na s. 98 Autor wymaga ważnej przyczyny do udzielenia dyspensy od głoszenia zapowiedzi. Kan. 1028 mówi tylko o „*causa legitima*”. W swej cennej książce „*Prawo małżeńskie*” t. I, s. 100 Autor tłumaczy to wyrażenie kodeksowe jako przyczynę słuszną a trochę niżej na tej samej stronie jako przyczynę prawną. Wobec różnej praktyki kurii biskupich warto przytoczyć opinię Cappello, że „*ipsa nupturientium petitio interdum est causa sufficiens* (De matrimonio, Taurini — Romae 1950, s. 173). Dotyczy to naturalnie wypadku, gdy istnieje moralna pewność co do stanu wolnego narzeczonych, bo w razie wątpliwości co do stanu wolnego nawet ordynariusz nie może udzielić dyspensy od zapowiedzi. Wobec władzy przysługującej ordynariuszowi z „*Pastorale munus*” n. 4 „*Permittendi sacerdotibus, iusta de causa, Missam qualibet diei hora celebrare*” zdeaktualizowany jest przepis konstytucji „*Christus Dominus*” nakazujący, że msza św. wieczorowa nie może rozpocząć się przed godz. 16 i nie później niż o godz. 21 (s. 141). Ważnym przeoczeniem, które należałoby poprawić w przyszłym wydaniu, jest niezaliczenie do materii sakramentu pokuty zadośćuczynienia (s. 181), jest bowiem ono wymieniane przez Sobór Trydencki jako jedna z czynności penitenta „*sunt autem quasi materia huius sacramenti ipsius poenitentis actus, nempe contritio, confessio et satisfactio*” (DBU n. 896). Jest to jednak tylko niedopatrzenie, bo autor w przypisie powołuje się na podręcznik Noldina (t. III, n. 232 w wyd. z r. 1955), który wymienia trzy akty penitenta „*contritio, confessio et satisfactio ut acceptanda*”. Nie można pogodzić się z rygorystycznym tłumaczeniem stanowiska, że „*nie wolno obcego kapłana dopuścić do ołtarza bez sprawdzenia dokumentów a w szczególności jego książeczki jurysdykcyjnej*” (s. 158). Jest to wyraźnie sprzeczne z postanowieniami kan. 804, który z jednej strony zezwala, pod pewnymi warunkami, na dopuszczenie do ołtarza raz lub dwa kapłana nieznanego i nie wymaga posiadania książeczki jurysdykcyjnej, w wielu diecezjach nieznannej, (§ 2), gdyż ta książeczka byłaby równoznaczna z celebretem, o którym mówi kanon w § 1, z drugiej zaś strony kanon wyraźnie ogranicza władzę ordynariusza, gdyby ten chciał wydać przepisy sprzeczne z kan. 804 „*peculiares hac de re normae, salvis huius canonis praescriptis, ab Ordinario loci datae*” (§ 3). Należy zatem uznać za nieważne, nie wiążące w sumieniu i sprzeciwiające się dyscyplinie kościelnej przepisy wydane przez ordynariusza, który nie miał zgody Stolicy Apostolskiej na wydanie przepisów sprzecznych z kodeksem, a nie pozwalające rektorowi kościoła na stosowanie kan. 804 § 2.

Bardzo słusznie Autor podkreśla wysoką godność proboszcza. Za jeden z przejawów uznania tej godności można uważać danie proboszczom przez kodeks zwyczajnej władzy dyspensowania wiernych od pewnych przepisów prawa powszechnego. Omówienia tej władzy zawartej w kan. 1245 § 1, 1044 i 1045 brak w pracy, a byłoby to bardzo przydatne dla praktyki duszpasterskiej. Podobnie, jako uznanie dla godności proboszcza można przyjąć jego władzę płynącą z nowego Kodeksu rubryk brewiarza i mszału rzymskiego (n. 460), wydanego przez Jana XXIII, mocą której proboszcz w pewnych wypadkach ma

prawo wyznaczenia imperaty, która ma być odmawiana przez 3 dni także w kościołach i miejscach wyjętych.

Poza drobnymi mankamentami jakie zawiera książka, tak jak każda praca ludzka, i zagadnieniami dyskutowanymi, co do których można zająć różne stanowiska, dzieło ks. prof. Biskupskiego stanowi ważny wkład i do kanonistyki i do praktyki duszpasterskiej, stanowiąc cenny dar milenijny. Należałoby życzyć, by ta książka znalazła się w księgozbiorze każdego kapłana.

Ks. Jerzy Grzywacz